

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

УДК 159.95

DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.1.1>**Васюк К. М.***кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології**ДВНЗ «Донецький національний університет імені Василя Стуса»***Боженко В. Г.***асистент кафедри психології**ДВНЗ «Донецький національний університет імені Василя Стуса»*

ОБРАЗ МОРАЛЬНОГО ГЕРОЯ У МОЛОДІ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

THE IMAGE OF A MORAL HERO OF YOUNG PEOPLE:
PSYCHOLINGUISTIC ANALYSIS

У статті представлений аналіз образу Морального Героя у сучасної молоді, виділені характерні ознаки, що представляють цей образ у свідомості сучасних юнаків і дівчат. Також здійснений теоретичний аналіз підходів до визначення категорії «мораль», «моральна свідомість». На основі теоретичного аналізу було проведено опитування молоді щодо особистісних рис Морального Героя в їх інтерпретації, виділені основні типи Морального Героя і сукупності особистісних рис, які дають змогу оцінити цей персонаж як «високоморальну особистість». За результатами опитування встановлено, що зокрема з них виділяються близькі люди, а також відомі персонажі. Показово, що сучасна молодь практично не орієнтується в якості морального еталону на релігійних діячів. Її моральний ідеал представлений медійними персонажами з Також молодь не має типового Морального Героя, він індивідуальний в кожного, але є тенденція орієнтуватися більше на акторів і співаків, політичні діячі представлені набагато менше. Дані результати свідчать про втрату інститутом сім'ї і релігійними інституціями авторитетного впливу на формування особистості молодої людини і перекладання цієї ролі на суспільні образи за допомогою механізмів проєкції та ідентифікації. Молодь в основному приваблюють фізична сила, мужність і сміливість, вольові якості, але в реальному житті в якості вибираються фемінні: толерантність, емпатія, доброзичливість. Це доказ незрілості моральної свідомості, коли молодь оцінює моральний ідеал відірвано від реальності. Додатково оцінювалось уявлення молодих людей про власний і суспільний рівні морального розвитку. Встановлено, що молоді люди високо оцінюють моральний рівень суспільства і свій власний, не вбачають значних проблем в цьому питанні, але персональний моральний рівень оцінюється суттєво вищим, ніж суспільний.

Ключові слова: мораль, моральний ідеал, моральний розвиток, моральна свідомість, персонаж, проєкція.

The article provides analysis of moral hero's image, which today's young people have. We selected characterizing features which presented this image in the consciousness of today's young men and women. The article conducts the theoretical analysis of the approaches to determination of the categories "moral", "moral consciousness", "moral person", "moral norm" etc. The survey of young people has been conducted about the personal Moral Hero's characteristics in their interpretation, the main types of Moral Hero and set of personal features, which provide an opportunity to evaluate this Hero as high ethical person have been selected based on the theoretical analysis. In the survey it has been established that Moral Heroes of today's young people are only several types. There are relatives and celebrities. It's significant that today's young people don't select as Moral Hero religious figures. Their moral ideal is celebrity such as actors, politics, scientists and fictional characters in literature and cinema. Young people don't have typical Moral Hero, he is individual for everyone but there is tendency to focus on actors and singers. Politics are less represented. The results show Institutes of family and religion have lost their influence on formation of young people's personalities. This role belongs to the social imagines through projection and identification. In general, young people like power, courage, volitional qualities, but in the real life they select feminine characteristics: tolerance, empathy, friendliness as positive moral characteristics. It's a proof of immature moral consciousness, when young people evaluate a moral ideal unrealistically. The qualities of celebrities are greatly exaggerated, and young people evaluate a moral ideal unrealistically. We also researched young people perceptions about personal and social level of moral development. It's been discovered that young people appreciated the level of moral development of social and themselves.

Key words: image, moral, moral consciousness, moral development, moral ideal, projection.

Постановка проблеми. Вічна проблема суспільства полягає в мінливості природі суспільних цінностей, які постійно міняються під впливом складних суспільно-еволюційних процесів. Цей процес вічний і нестримний, але інновації приймаються людьми з різною швидкістю. Тому інертна частина суспільства вступає у протиборство з прогресивною, звідси постійний конфлікт поколінь. Старше

покоління є «хранителем» традиційних цінностей, а молодше – рушієм змін, тому моніторинг моральних установок молодого покоління є дуже важливим для розуміння стратегічного напрямку руху суспільства в найближчій перспективі. Основу дій людини в значній мірі обумовлюють референтні особи. Та ж ситуація і в моральній сфері – моральні установки запозичуються від так званих «моральних героїв»

або еталонних образів, що можуть бути як реальними особистостями, так і вигаданими. Основним джерелом аналізу є опитування, бо саме в мовленні відображається семантика уявлень про ті чи інші об'єкти оточуючого світу. А запозичення моральних норм з загального переліку прийнятих є суто індивідуальним процесом. З цією метою ми провели дослідження уявлень молоді про такі моральні еталони, які в подальшому обумовлюють їх вчинки в ситуаціях моральних дилем. І важливість цього питання важко переоцінити, оскільки розуміння Морального Героя закладається в основу виховання майбутнього покоління, яке буде розбудовувати державу в найближчому майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перманентна актуальність проблеми моралі і велика кількість досліджень з цієї тематики з одного боку дає змогу всебічно дослідити це питання, а з іншого – створює методологічні труднощі у систематизації напрямків досліджень і термінологічній базі. Важливим для емпіричного дослідження, на нашу думку є визначення самого поняття моралі та всіх його складових, а також ключових чинників формування і трансформації моральних норм. Е.Г. Крахмальова вважає, що поняття моралі є абстракцією, яка виростає із конфлікту цінностей, але реальні суспільні конфлікти, включаючи і війни між державами, в основі своєї часто мають не стільки матеріальний аспект, скільки розходження культурних, релігійних і моральних норм і уявлень [5, с. 61]. Авторка аналізує еволюцію глобальних моральних ідеалів у історичному розвитку європейських держав, де періодично моральними еталонами були монахи, лицарі, «людина честі» як носій світської культури, куртуазна особистість як уособлення ерудованої і освіченої особистості. Також вона виділяє важливі характеристики об'єкту морально-виховного впливу для молоді, який повинен мати катарсичний ефект, бути яскравим і задіювати емоційні реакції.

Проблему джерел формування моралі неодноразово підіймали філософи у вимірі вроджене-набуте, зокрема, Дж Локк заперечував ідею її вродженості, вважаючи, що на шляху формування моралі кожній людині доведеться сформувати і засвоїти персональний формальний закон. Витоки проблеми морального еталону йдуть від виховання. Саме процес виховання сприяє формуванню базових уявлень про мораль. Звичайно, основні постулати моралі закладаються у дитинстві через батьківське виховання, але паралельно у цей процес активно втручаються соціальні інституції. Спочатку це школа, але в дорослому віці до цього процесу активно долучаються ЗМІ, і вплив їх важко недооцінити.

Р. Павелків зазначає, що моральність як риса особистості формується через процес усвідомлення особистістю моральної проблеми і вважається сформованою, коли особистість здатна її вирішувати. Це відбувається через процес рефлексії [8, с. 27].

С. Білозерська та С. Мащак деталізуючи етапи розвитку моральної свідомості виділяють наступні:

I-виховання батьків в дитячому віці, коли закладається базове розуміння добра і зла, любові, ширості, відданості тощо;

II-підлітковий вік характеризується усвідомленням моральних норм і обов'язковості їх виконання;

III-в юнацькому віці є прагнення утвердити свою незалежність, є спроби сформувати автономну систему моральних цінностей. Моральні знання є початковою ланкою формування стійкої системи моральної сфери особистості і, звичайно, гостро постає проблема джерела цих знань. Вони, логічно, мають бути відкриті для доступу, звичні і в той же час мати суспільний авторитет. Найкраще на цю роль підходять ЗМІ [2, с. 150].

Так, Т.О. Дейнегіна приводить у своєму дослідженні цілу низку прізвищ авторів, які займалися вивченням впливу ЗМІ, зокрема, телебачення, на фізіологічні процеси, розвиток психічних функцій, а також на вищі прояви спрямованості особистості, до яких входять і моральні норми. Серед них Г.В. Кузнецов, Р.А. Борецький, О.Я. Юровський, В.Л. Цвік, С.О. Муратов, М.І. Скуленко, Л.С. Гуревич, Брус Льюїс. Дані цих досліджень містять вагомі докази, що телебачення (а тепер вже і інтернет-простір) диктує моду, смаки і норми поведінки в сучасному світі). Враховуючи те, що найактивнішими користувачами мережі є молодь, то висновок щодо джерел сучасної моралі напрашується сам по собі [4, с. 73].

Українській дослідник С. Безклубенко емпіричним шляхом довів визначальну роль телебачення для формування моральної сфери молоді через декларацію цінностей, етичних норм. Основним засобом впливу є саме естетично-емоційні прийоми [1]. Але ЗМІ є не єдиним джерелом моральності, хоча і найсучаснішим. А.Л. Чумак акцентує увагу на релігії та міфології як важливому джерелі моральних цінностей. Він вважає, що моральність притаманна міфологічному стилю мислення і має несвідомий характер, тобто в процесі засвоєння цінностей відсутня критичність мислення індивіда [9, с. 89].

Одним з важелів дотримання моральних норм є совість, що включається в ситуації розходження реальної поведінки індивіда з його моральним ідеалом. Так, Е. Фромм виділяв два види совісті: авторитарну і гуманістичну. Авторитарна совість спирається на морального героя, яким може бути батьківська фігура, релігійний або громадський діяч. Ця особливість на сьогодні активно використовується ЗМІ для формування громадської думки, ось тільки наповнення цього еталону не завжди позитивне. Гуманістична совість більше орієнтується на власний досвід особистості, що за теорією моральних рівнів М. Кольберга, відповідає найвищим рівням морального розвитку [9, с. 88].

В українській виховній традиції, як зазначає А.І. Яремак, моральний ідеал нерозривно пов'язувався з естетичним, тому вочевидь те, що викликає естетичне задоволення, має більше шансів зайняти статус морального ідеалу. Це пояснює вибір в якості морального ідеалу представників масової

культури (співаків, акторів, митців). Основними рисами морального ідеалу українців автор виділяє справедливість і гуманність. Ці ознаки втілювалися через твори письменників та митців протягом останніх 2 століть. Але цікавим було б простежити динаміку сьогодення [11, с. 696].

Виклад основного матеріалу. З метою дослідження образу Морального Героя нами було проведено опитування молоді у віці 18-22 років у кількості 147 осіб, серед яких 67 хлопців та 80 дівчат, які здобувають вищу освіту в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. В якості діагностичного інструментарію використовувалась авторська анкета з 10 питань і вільний асоціативний тест, який з'ясував основні асоціації на термін «мораль». В результаті емпіричного дослідження визначались ті поняття, з якими асоціюється термін «мораль», а також визначались якості людини, що роблять її моральною або, навпаки, аморальною. Додатково вивчалися уявлення про моральні явища, тобто змістове наповнення категорії «мораль».

Два питання присвячувались оцінці загального рівня морального розвитку суспільства і свого власного за допомогою техніки шкалювання за 10-бальною шкалою. К. Роджерс вказує на те, особистості схильні переоцінювати себе у порівнянні з іншими – і це здорова реакція. Ця тенденція виявилася і в нашому дослідженні. В цілому рівень морального розвитку оцінюється респондентами достатньо позитивно. З цією метою молодим людям запропонували оцінити за 10-бальною шкалою рівень моральності власний і оточуючих, де 1 – це практично повна відсутність моралі, аморальна поведінка, а 10 – максимальна моральність. Результати представлені в таблиці 1.

Встановлено, що у випадку оцінки власного морального рівня відбувається незначне зміщення акцентів у бік високих значень, є повна відсутність низьких показників і мало представлених середніх.

При оцінці суспільної моралі є поодинокі крайні негативні оцінки і майже 22% середніх значень, хоча основний акцент все одно зміщено до високих оцінок. Це свідчить про виражений оптимізм щодо рівня моральності суспільства і відносний комфорт у спілкуванні з оточенням, коли воно сприймається законотворчим і моральним, а не ворожим.

Статистичний аналіз за допомогою кутового перетворення Фішера показав значущі відмінності між показниками з 5 по 9 рівень за шкалою в таблиці 1. На рівні статистичної значущості $p \geq 0,01$ кожен. При цьому радикально високі показники демонструються в оцінці власної моралі, а в оцінці суспільної моралі є більша тенденція до помірних оцінок.

Конкретизуємо особистісні характеристики високоморальної особистості. На першому етапі було визначено, в яких саме персонажах втілюються найкращі моральні якості, на думку наших досліджуваних. Діапазон таких персонажів виявився досить широким, тому ми згрупували їх у декілька категорій:

1. Реальні особи з близького оточення опитаних, до яких входять батьки (10,6%), брати і сестри (2,1%), друзі (2,1%), бабусі і дідусі (2,1%), інші родичі (2,1%). Загалом ця група склала 21,1% від загальної кількості респондентів.

2. Релігійні діячі також були представлені в переліку, але вони не користуються особливим визнанням молоді. На цих осіб орієнтуються всього 8,6% молоді. Зокрема це Ісус та Мати Тереза.

3. Моральним взірцем є сам опитаний. Ці егоцентричні тенденції також не поширені, але присутні у 2,1% опитаних.

4. Не мають свого морального ідеалу 6,4% опитаних

5. Публічні персони представляють ліву частку моральних еталонів сучасної молоді. Це в основному дві категорії особистостей: або вигадані персонажі (герої фільмів, казок, легенд тощо), або реальні медійні персони (відомі актори, співаки, політики, науковці і громадські діячі).

З одного боку це цілком логічно, бо опитувані не мають особистого контакту з такими персонажами, отже на них легше проєкуються позитивні очікування і ідеалізовані риси, а реальні недоліки не сприймаються так гостро, як у близьких людей. З іншого боку це створює благодатний ґрунт для маніпуляцій суспільною свідомістю. Не дивлячись на те, що досліджували особи юнацького віку, моральні еталони були досить дитячими, наприклад, Гаррі Поттер, Попелюшка чи Джеймс Бонд, Людина павук, Ілля Муромець, Капітан Америка або Зорро. Загалом таких казкових персонажів обрали в якості морального ідеалу 29,8% опитаних.

Зазначимо, що особливості єдності у виборі не було. Персонажі були різними, їх об'єднували саме риси казковості, вигаданості та героїзації, що закладена авторами-розробниками історій про них. Спільними для цих героїв були риси мужності, гіперболізація їх сили і сміливості, розуму тощо. Другий тип казкових моральних героїв представляють чисті і ніжні створіння на кшталт Попелюшки або Елізабет Беннет, які практично не мають вад, притаманних звичайним людям.

Окрему чисельну категорію складають реальні особистості, які героїзовані ЗМІ. Серед відомих особистостей лідирують співаки і актори (29,8%) та політики (8,6%). Хоча певні повтори зустрічаються,

Таблиця 1

Шкала оцінок власного і суспільного рівня морального розвитку (%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Власна мораль	0	0	0	0	2,1	4,3	21,3	46,8	25,5	0
Суспільна мораль	2,1	0	0	2,1	17	14,9	44,7	17	2,1	0

наприклад акторка Анжеліна Джолі та політик Володимир Зеленський. Такий вибір говорить про динамічність у зміні моральних героїв, підвладність в'янням часу, залежність молоді від суспільної думки, яка активно пропагується у ЗМІ.

Певна частина опитаних орієнтується на суспільних активістів, зокрема волонтерів (4,2%) та науковців (2,1%), але ці тенденції не превалюють. В сукупності на категорію медійних особистостей припадає 44,7 % виборів, що є значною часткою.

Повертаючись до дослідження А.Л. Чумака щодо релігійних, первісних форм моралі, які носять некритичний стиль засвоєння і часто характеризуються жорстокістю, не зовсім погоджуємось з цим. На нашу думку, сучасний спосіб засвоєння моралі не дуже далеко пішов від міфологічного. Зміна морального ідеалу з міфологічного героя на героя популярних шоу чи фільмів не міняє суті ситуації, коли моральний ідеал також засвоюється некритично, а моральний герой сприймається як ідеальний, без недоліків з гіпертрофованими позитивними рисами. Теж саме стосується «аморальності». Випадки жорстокості сучасної моралі теж присутні в достатній кількості, і лише їх звичність для нас формує своєрідну толерантність. Ми звикаємо не помічати, не загострювати увагу на цих проявах.

В цьому контексті доцільно буде вживати термін «моральна звичка» як визначення явища некритичного ставлення до моральних норм або ситуації їх недотримання при систематичному їх порушенні. Тобто виховуючись у певному середовищі, людина звикає або до високої моральної культури і сприймає її як належне, або до низької. В останньому випадку суттєве порушення моралі її не обурює, тобто формується певна толерантність, обумовлена звиканням до аморальних умов існування. А Говорун вважає, що дана особливість і дотепер використовується в процесі виховання дітей.

Разом з моральною звичкою доцільно розглядати і поняття *моральної стійкості*, яку І.В. Моїсеева визначала як інтегроване утворення моральної свідомості особистості, яке полягає у вольовій саморегуляції, невід'ємними аспектами якої є резистентність: протистояння негативним впливам соціального середовища, що ґрунтуються на критичному мисленні, моральних переконаннях, значущості духовно-моральних ідеалів, цінностей та смислів [6, с. 73]. Результати нашого дослідження перевершують з дослідженнями А.І. Яремака, який зазначав, що моральний герой тісно переплітається з естетичним [11]. І у сучасній молоді бачимо ту ж тенденцію до орієнтацій на культурних діячів і публічних персон, ефективно впровадження моральних іде-

лів через фільми, музику та інші жанри популярної культури. Звичайно при цьому ми не надаємо оцінку якісному наповненню такого ідеалу.

Згадуючи думку Р. Павелківа щодо обов'язкової для розвитку моральності усвідомленості моральних норм, виражаємо сумнів, що сучасна молодь має достатню рефлексію рис морального героя [8, с. 28]. В основному її вибір ґрунтується симпатіях щодо цього персонажу, який, вочевидь, відповідає власним цінностям і уявленням у досліджуваних, ніж об'єктивним нормам моралі, що існують у великих соціальних групах. 76% опитаних мають труднощі з визначенням конкретних рис, які роблять даного персонажа моральним еталоном. При цьому, перелік моральних якостей і категорій у них досить великий, бо включає 43 категорії. Також цьому переліку характерна розлогість, що свідчить про індивідуалізованість системи моральних цінностей, хоча можна виділити декілька груп якостей: власне моральні (чесність, милосердність, доброта, безкорисливість тощо), але сюди включені і ті якості, які мало стосуються моральної сфери, а стосуються, наприклад, вольової сфери (мужність, рішучість, героїзм), також включалися до переліку мотиваційні компоненти, наприклад, цілі в житті, прагнення зробити світ кращим.

Таке розмаїття ознак є додатковим доказом того, що молодь має низьку усвідомленість поняття «мораль» і обирає Морального «Героя» не на основі класичних моральних ознак, а відповідно навіяним в суспільстві уявленням про популярну особистість. Звідси, моральний герой – це носій максимальної кількості загально визнаних в історії людства моральних якостей, а популярна особистість, яка сприймається дещо ідеалізовано через свою віддаленість від публіки, але цінується вона далеко не завжди за моральні якості.

Також окрему проблему складає поведінковий аспект. Дослідники моралі найчастіше застосовують різні способи опитування щодо моральних установок, уявлень, тобто по суті теоретичних знань про моральну сферу. Але моральна сфера включає в себе також моральні почуття і моральні вчинки, які є вагомими аспектами моральної сфери. Знати моральну норму і емоційно ставитися до неї або діяти у відповідності до моральної норми – це різні речі. Зазвичай основна методологічна проблема в тому, що дослідник виявляє моральні переконання, установки, що є теоретичною складовою моральної свідомості і по суті пасивною, а от рушійна сила дії – моральні почуття і власне моральні вчинки дослідити набагато важче. Прикладом цього є дослідження О.М. Молчанової, яка проводила дослідження 335 студентів за

Таблиця 2

Результати порівняльного аналізу оцінки рівня власного і суспільного рівня розвитку моралі за кутовим перетворенням Фішера

Градація оцінки	Оцінка 5	Оцінка 6	Оцінка 7	Оцінка 8	Оцінка 9
Емпіричне значення	9,91	9,56	3,18	3,69	3,72
Критичне значення	p0,05= 1,64 p0,01= 2,31				

методикою вибір і встановила, що активну моральну позицію за даними опитування займають 59,72% підлітків і 48,06% юнаків, але це на словах [7, с. 136]. В реальності моральні вчинки в ситуації морального вибору здійснюють ледве половина з заявленої кількості. Звичайно тут слід робити поправку на рівень освіченості, соціальне походження тощо, але факт розходження декларованих опитуваними моральних норм і їх реальне дотримання очевидний.

Основні моральні якості, які цінуються у морального героя, приведені в таблиці 3. Зауважимо, що через велику кількість компонентів, ми не приводимо абсолютно всі значення, а деякі (дуже близькі за змістом) довелось згрупувати у класи. Також не враховувались поодинокі, надто оригінальні відповіді.

Загальна сума відсотків є більше, ніж 100%, тому що респонденти могли давати більше однієї відповіді в переліку якостей. Як бачимо з таблиці 3., найчастіше моральний герой цінується за комунікативні якості: дружелюбне і співчутливе ставлення до інших, прагнення допомогти, а на другому місці зі значним відривом фігурують вольові якості. Хоча наш реальний аналіз героїв, що обирали респонденти на перший план висуває саме вольові якості: мужність, відвагу тощо. Майже чверть опитаних цінує в моральному герої здатність до самопожертви. Важливим є також і зовнішнє дотримання норм: ввічливість, порядність, благородство.

Отже, складається враження, що моральний герой сучасної української молоді уособлює в собі більше риси м'якої, толерантної особистості, яка здатна до самопожертви, але пасивно, не на полі бою. Також вона чесна і порядна в той же час ми бачимо, що недостатньо представлені вольові якості, які виражають прагнення до активної боротьби, відстоювання власних інтересів і захисту інших. Вірогідно, саме трактування моралі не асоціюється з активною життєвою позицією. В свідомості українців це уособлення м'якості, толерантності і відкритості до людей, тобто моральний герой носить риси фемінності, не зважаючи якої він статі.

Наразі важко точно визначити джерела формування такого набору рис. Схиляємось на користь комплексного впливу сімейного і шкільного виховання, що ґрунтується на толерантній, відкритій народній традиції світосприйняття. Також свій внесок роблять засоби масової інформації. Як бачимо

з переліку моральних героїв, вплив ЗМІ не потрібно недооцінювати, він є одним з вирішальних, тому що ті ж батьки, які виконують роль перших вихователів моральної свідомості дитини і є носіями морального прикладу, особливо в ранньому дитинстві, теж знаходяться під щоденним впливом ЗМІ.

На нашу думку, домінування в моральній свідомості як еталонних рис фемінного типу є скоріше негативним явищем, бо демонструє виражену пасивність і терпимість до проявів зла. Можемо припустити, що така ситуація має глибші витoki, з генетичної пам'яті, що передається за допомогою культурних традицій, фольклору, виховання в сім'ях, але подібні припущення потребують додаткової експериментальної перевірки.

Важливо розуміти самі складники моральної свідомості, на які чиниться вплив вище означених агентів. На основі теоретичного аналізу виділені такі компоненти моральної свідомості, як моральні знання, моральні переживання (почуття) та моральна поведінка. Сам досвід життя демонструє, що моральні знання і моральні переживання – не одне і те ж саме. А сильні моральні переживання не завжди призводять до реалізації морального вчинку.

Висновки. Таким чином, сучасна молодь не має однозначних моральних героїв, а також не усвідомлює відмінності моральних рис від вольових, плутає моральність і популярність, що дає великі можливості ЗМІ формувати потрібні моральні установки у молоді через агентів впливу, якими являються відомі особистості. Ще класик Л.С. Виготський головними джерелами моралі вважав культуру і мистецтво. В цілому ця ситуація зберіглася з тією різницею, що основним джерелом мистецтва є не театр чи література, а кінофільми й інтернет-сайти.

Не дивлячись на те, що деякі дослідники (Ж. Піаже, Л. Кольберг, Ф. Райс) моральний розвиток особистості пов'язують з когнітивними характеристиками, ми вважаємо, що це важливо лише для процесу засвоєння певних моральних норм, розуміння їх суті важливості, але для реалізації власне морального вчинку головнішою є емоційний компонент, який мотивує людину в конкретний момент зробити моральний вибір, здійснити вчинок, в тому числі і пост-фактум не відчувати докори сумління. В цьому випадку може діяти як мотив досягнень, так і мотив уникнення (докорів сумління).

Таблиця 3

Основні якості Морального Героя у молоді

Назва якості	Доля вибірки (%)
Альтруїстичне, дружелюбне, співчутливе ставлення до людей, прагнення допомогти (толерантність, емпатія, доброзичливість, щедрість, альтруїстичність, милосердність тощо)	74, 5%
Вольові якості: мужність, героїзм, відвага, впевненість	36,2%
Усвідомленість, розуміння, прагнення діяти по справедливості	14,9%
Етичні якості: ввічливість, чесність, і відкритість, порядність, вірність	34,04%
Якості, пов'язані з самопожертвою на користь інших: самовідданість, обов'язок, страждання, безкорисливість	23,4%
Відстоювання власної гідності і честі, впевненість в собі	8,5%

Перспективами подальших досліджень є робота напрямків просвітницької роботи з молоддю з проблем усвідомлення моральних цінностей, орієнтація на моральні еталони, які будуть формувати суспільно корисні установки у широких соціальних групах. Враховуючи думку М.Г. Яновської про те, що моральні почуття формуються раніше моральних

уявлень, логічно, що спочатку акцент у формуванні цих еталонів потрібно робити на емоційні переживання [10]. Вірогідно, процес прийняття вище означених персонажів в якості моральних еталонів відбувався тим же шляхом – дані персонажі були визначені в якості моральних героїв, бо викликали симпатії або і глибші почуття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безклубенко С. Відеологія: основи теорії екранних мистецтв. Київ. 2004. 328 с.
2. Білозерська С., Мащак С. Психологічна готовність молоді до засвоєння морально-духовних цінностей. Гірська школа українських Карпат. № 8-9. 2013. С. 149-153.
3. Говорун А. Про формування моральної звички в українській педагогічній думці. Історія педагогічної думки. № 2. 2009. С. 13-18.
4. Дейнегіна Т.О. Телебачення як особливий чинник впливу на духовно-моральний світ сучасної молоді. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Вип 5 (52). 2012. С. 71-79.
5. Крахмалева Е.Г. Морально-нравственный идеал в истории культуры. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Вип 2(43). 2011. С. 60-72.
6. Моїсеєва І.В. Компонентно-критеріальна структура моральної стійкості підлітків. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. Вип. 9. 2012. С. 71-78.
7. Молчанова О.М. Психологічні особливості моральної саморегуляції в юнацькому віці. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. Вип. 10. 2012. С. 134-143.
8. Павелків Р. Структура, зміст і детермінанти морального розвитку особистості: ретроспекція і перспективи. Інноватика у вихованні. Вип. 1. 2015. С. 24-38.
9. Чумак А.Л. «Природна моральність» як форма гуманістичної нормативної регуляції поведінки. Гуманітарний часопис. № 4. 2015. С. 86-91.
10. Яновська М.Г. Эмоционально-ценностные технологии нравственного воспитания. Киров: ВГПУ. 1998. 93 с.
11. Яремак А.І. Антропоцентричні основи взаємозв'язку естетичного і морального ідеалів у світоглядних орієнтаціях українських мислителів останньої чверті ХІХ-початку ХХ ст. Гілея: науковий вісник. 2013. Вип. 72. С. 696-701.